

Ангел Безев, член на ОМО Илинден, род. 1964 г., средно специално образование, с. Копривлен

Бях председател на ОМО Илинден през 1996-97 г., член съм на организацията от май 1990 г., когато е направена секцията на ОМО Илинден. Направихме я по повод честване на 70 години от убийството на Яне Сандански. В селото хората са всички бежанци от Егейска Македония, от Драмско. От четиринадесет населени места в Драмско.

През февруари 1990 г. се състоя първият организиран митинг на македонците в София. Внесе се петиция в Народното събрание, предаде се на Александър Лилов. Основно тогава присъстваха хора от Петричко и Санданско. Шествието се движеше от НДК до Парламента. Хората, които се заеха с орагнизирането на тази идея, са хора, лежали по затворите – Сократ Маркилов, вече покойник, лежал 11 години по затворите, Стоян Георгиев от Петрич, лежал два пъти по четири години, Атанас Мирчев от Ключ, лежал осем години по затворите – и той вече покойник, Крум Бачев също от Ключ, също покойник, Йордан Костадинов от Сандански, също лежал два пъти, Костадин Франгов от нашия край, лежал пет години в Шуменско, почина. Има хора, които са арестувани и задържани по 20-30 дена, други от нашата околия, които да са лежали по затворите няма.

Идеите на ОМО Илинден съм ги възприел от моя дядо, вече покойник, който беше емигрант в Щатите, дойде си 88-ма година, беше член на МПО в Америка. Той е на баща ми баща, през 1951 г. той бяга в Щатите, като привърженик на Никола Петков. Преди това е арестуван, лежи в затвора и след това бяга в Щатите, в Бъфало. Той е бил 37 години в други среди, контактувал е с хора от старата емиграция, от МПО-то. То лъкатуши – ту така, ту така... Повечето църкви там са строени от македонската емиграция, макар че се ползват от българската емиграцията. На 23 септември 1947 г. съдят Никола Петков, на 1 октомври дядо ми е арестуван, той е бил дюлгерин, зидал е комина на една къща, когато идват да го арестуват. Той е бил с Нено Чакърски в една килия. Благодарение на него е оцелял, че дядо ми е бил само на хляб и вода, а Нено е имал право на един колет месечно. Деляли са си го двамата и така някак си са оцеляли. Но след като го пускат, започват тук проблемите му. Един му взел ливадата да си пасе стоката, друг му изорал пшеницата. Предизвикват те да направиш някой золум, вече веднъж си набелязан и чакат, докато ти издържат нервите. Карал така три години и на 24 май 1951 г. заминал.

Относно културната автономия на Пиринска Македония в селото има различни мнения. Наборите 37-ми и 38-ми казват, че са учили македонски в училищата, учителката им се е казвала Дивна Йорданова от Куманово. Получавали са и македонски вестници. Преди превратът от 19 май тук е имало организация на ВМРО, като почти всички мъже са били членове, без да знаят за какво става въпрос.

Аз съм далеч от идеята, че македонският въпрос е дело на Коминтерна, защото имам много доказателства, че това не е така. По принцип нациите на Балканите започват да се формират наново през XVIII в. – Гърция първо се отделя и се обособява

като отделна държава и нация, Сърбия, България, Румъния. Проблемът на Македония е бил, че нашите революционери са искали да правят република. Ако си бяха намерили някой кайзер, да го доведат и да го направят цар, Македония отдавна щеше да съществува като държава – още от 1903 г. Но те тръгнаха да правят република, което не се харесваше на Великите сили. Това е мисленето на хората от Македония. Не виждам какъв Коминтер има по времето на Партений Зографски в края на XIX в. Просто по онова време никой от Великите сили не желае република. Затова не са помогнали на Македония по време на Илинденското въстание. Такава е била и целта на Солунските атентати – да ударят западния капитал. Благодарение на Тито Македония става република, па макар и федеративна в рамките на Югославия.

От нашето село няма някой, който да е бит, за да се пише македонец. Обратно – има хора, които не са желали да си сменят паспортите. След Априлския пленум нали започва курс за смяна на всички документи.

В последно време става хит, че някой е правил хората македонци. Изобщо не се коментираше тази тема. Хората са си се чувствали като такива. Като дете тук масово се слушаха македонски песни, тия на Васка Илиева – само това се слушаше. Като дете помня, че другарите милиционери обикаляха и взимаха плочите и не даваха на хората да ги слушат. Аз съм бил малък, но хората са ги слушали и е факт, че не даваха да ги слушат и ги конфискуваха.

Повечето от партийните чиновници са участници и в единия, и в другия процес. Тяхната политика е на отричане на всичко, което е било. А сега стигат до тотално отричане на всичко, което е било – няма македонци, няма македонско малцинство, няма нищо и така. В нашите среди се знае за Благо Джуданов, че е убит. Той е бил политкомисар на Гоцеделчевския комисарски отряд. Той е убит точно заради македонските му позиции през 48-49-та година по време на лов. Така се говори, аз със сигурност не мога да кажа дали е така, но е факт, че е убит по време на лов след идването на комунистите на власт.

При нас има и комунисти, бивши членове на БКП, които сега са членове на нашата организация. Борис Халачев например, той и цялото му семейство са в нашата организация. Той и преди това имаше такива настроения, баща му почина без да си смени паспорта, до последно си остана македонец.

В нашата организация членуват и помаци. Много от тях приемат по-лесно да им кажеш, че са македонци, отколкото българи. Не знам защо е така, може би, защото не са видяли нищо лошо от македонците. По-младите помаци се аргументират с това, че на дядовците им в паспортите е пишело „македонец”. Много от тях не се обиждат, като им кажеш, че са македонци. Ние дори имаме структура в едно помашко село – Кочан.

Едно време имаше вестници, списания – на мен лично ми докараха в. „Илинден” от едно време и съжалявам, че не го запазих. На времето милицията ходеше и събираше такива материали от хората. Лично аз знам професор Георги Попатанасов, завършил богословския факултет, родом от Елешница. След като завършва, започва работа в

метрополията в Благоевград, започва да вади всичко от Библията за Македония и македонците, отделно си членува още като ученик в македонска група в Разлог. През 1971 г. милицията му влиза в къщата. Ръкописите на тази книга той ги скрива в старата пещ за хляб и ги зарива под пепелта, когато усещат, че му готвят капан и емигрира в Македония. Там се жени и там си живее, вече е на 67-68 години, стана професор в богословския факултет на Скопския университет. След 10 ноември си дойде и си извади ръкописите от пещта, която не е разрушена и сега. Издаде я на книга, която се казва „Библията за Македония и македонците”.

Преди промените има и случаи, в които хора от България са минавали от другата страна, да живеят в Македония.

Аз лично не можах да кандидатствам, защото имах лоша характеристика. През 1983 г. бях трудовак в Бухово. От всички новобранци само четирима бяхме със средно образование. Няма какво да си говорим – трудови войски бяха за малцинствата – турци, цигани и българи затворници. И нас ще ни правят писари. И влизаме при ВКР-то, ст. лейтенант Веско Симеонов, помня го много добре, защото после го четох по вестниците, че са го уволнили от ГУСВ. И влизаме един по един и започват да се водят разговори, да вербуват. Това са сега някои от тези, които тогава на 18 години са ги вербували, пък сега ги изкарват доносници. Той ми вижда характеристиката, знае ме какъв съм и ми казва, че съм тяхно момче, ще почна работа в щаба, да слушам турските станции, разговори и да нося там. Той ме пита дали има македонци в нашия край, дали заради дядо ми или защо, но мен ме пита точно това. Аз му отговорих, че не знам, че щом ме пита, сигурно има. Тогава бях на 18 години и освен да пеem македонски песни по компании, които сме знаели от нашите родители, с друго активно не сме се занимавали. Отказах му това, което искаше от мен, казах му, че аз това не мога да го направя и естествено не станах писар в щаба. За другите трима не мога да коментирам дали са приели, но факт е, че ги направиха писари по батальоните, а мене отказа да ме направи. Аз си бях на обекта, по-късно там имаше един мой селски и той ме направи библиотекар, получавах вестниците, защото все пак бях с четиригодишен техникум. Но там, където бяха секретните писма и други неща, не бях допуснат. Той искаше да съм писар при него в секретна секция, но тъй като му отказах на ВКР-то, съответно не бях и при моя селски.

Нашето село е чисто християнско, но като дете си спомням за смяната на имената на помаците, за Корнишките събития, тука в Корница и Брезница. Събитията бяха най-вече в Корница, то оттам са и жертвите. Там има и паметник. Между другото единият от участниците в тези събития, който беше и техен депутат Айруш Хаджи е лежал в една килия в Старозагорския затвор с нашия пръв председател Стоян Георгиев, били са в една килия. И през 1990-та година бяхме на прага да излезем за изборите с обща листа, но в последния момент, Държавна сигурност ли, кой ли, си свърши работата. Споразумението се провали заради помаците – какви са те – турци или помаци. Това беше основният спор. Казах ви, че помаците повече приемат да им кажеш, че са македонци, отколкото българи. Особено по-старите, по-младите вече са други. За етническата принадлежност религията няма никакво значение. Аз лично съм

говорил с мои приятели помаци и като ги питам, ти ако трябва да се определиш, какъв ще се пишеш – българин или македонец и той казва – македонец. Лошо от македонците не съм виждал и започват – моя дядо беше македонец и така.

По време на Възродителния процес през 1985 г. пред мен ги покръстваха в поделението в Бухово. Най-жалкото беше, че докараха кметовете от Кърджалийско и те си ги покръстваха – имаше от Ардино, от Черноочене. На нас тогава от щаба ни раздадоха по един автомат, ако има някакви проблеми с войничетата. А те са деца на 18 г. – какво ще направят, ако не ще, бият му един шамар зад врата и се подписва. При нас в поделението специално така стана покръстването. Това беше през 1985-та година. Аз през декември 1984 г. си дойдох една отпуска и тук бяха започнали вече. Там в поделението в Бухово нямаше нищо още, а тук бяха вдигнали запасняците от околията. Селото беше блокирано от запасняци. Прибрах се в поделението и януари 1985-та год. започнаха да покръстват и трудоваците в поделението. Ние продължихме да си им викаме със старите имена – осемстотин човека поделение, мога ли да ги запомня, кой какъв е станал. Имахме един татарин от Силистренско, той сам си казваше, че е татарин – Иксан Закеров, аз си му виках Иксан, както си беше. А пред нас не си спомням нещо да са възроптавали.. Може би са се страхували, не знам.

Тук специално до промените не даваха да се слушат македонски песни. Иначе към читалището има ансамбъл, на който репертоарът му е предимно с песни от Егейска Македония, защото повечето сме преселници оттам.

На преброяването през 2001 г. в селата Мусовище, Копривен, Лявски - това са селата, в които има най-много македонци. В Мусовище почти 70 % са преселници от Егейска Македония. В Лявски интересното е, че все още си кекат, както е наречието във Вардарска Македония, особено по-възрастните хора. Македонци се писаха още и хора в Гоце Делчев, Орлово и Баничен.

ОМО Илинден не участва на местните избори, нямаше и кандидати, подкрепени от нас, с изключение на Татарски в Разград и то защото той там помагаше на нашата структура, ползвахме офис и така. Иначе относно членската ни маса – имаме само 5882 заявления, подадени за регистрация, но след като ни отказаха такава, търсим Соломоновски решения. Имаме структури и в други райони – Пловдив, Асеновград, Шумен, Благоевград. Полицията направи прецедент да посети всички, подали заявления и да ги проверява, отделно, че в Благоевград ги караха всички да се подписват пред тях, за да сверяват подписите. И ги питаха, дали някой им е давал пари да стават членове на ОМО Илинден-Пирин, дали някой ги е плашил...

От моето поколение няма човек, който да не е израстнал с македонските песни – по компании, по събирания. След това дядо ми ме запали на тая тема. Макар че и той беше ту така, ту така – македонци сме, ама и в България, и така. За първия митинг през февруари 1990-те година – тогава чух за пръв път, че македонските организации се събират в София и внасят петиция за признаване на македонско малцинство в България. Дотогава не съм имал контакти с такива хора. През април 1990-та година из Гоце Делчев имаше разлепени плакати за честване на 75 годишнина на Яне Сандански

на Роженския манастир. Аз имам видеокасета оттогава, сигурно имаше над 10 000 души там. За какво са били там, не мога да кажа, но са се самоопределяли като македонци. Говореше се, че там ще пее Васка Илиева, но не пяха. Там се оформи ядрото, което седмица по-късно полага основите в Сандански на ОМО Илинден – Йордан Костадинов, Стоян Георгиев, Сократ Маркилов. Тогава се пусна подписка за признаване на македонците в България. Един месец след това тук пристигна Стоян Георгиев, първият председател. Така се положиха основите на местната структура.

А с плочите на Васка Илиева се снабдявахме на събори, т.нар. събори свиждания за разделените семейства. Едно време имаше такива, ама сега ги премълчават тези неща. Всичко все пак беше контролирано. Скоро говорих с един шофьор на автобус, който е возил хора тогава за съборите, той каза, че са ги викали и са ги инструктирали как да возят, какво да правят. Някои хора точно по този начин са се срещали с близките си. Търсили са се по фамилии, защото тогава е нямало телефонни връзки, това е бил начинът. По-късно малко поразхлабиха режима, но тогава беше всичко контролирано. Говоря за тези в срещи в Македония, тези оттук – към Петрич, по-лесно ставаха.